

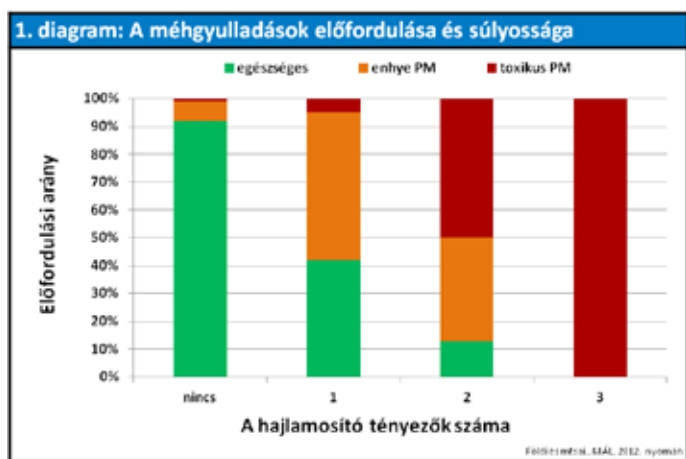

Készítsünk alapot!

Kranjec Ferenc
állatorvos, szaporodásbiológiai szaktanácsadó
ReproVET Szarvasmarha Szaporodásbiológiai Szolgálat

A korábban megjelent lapszámokban ismertettem a holstein-fríz tehén reprodukciós jellemzőinek megváltozását és ezzel összefüggésben a legfontosabb és leggyakoribb problémák elvi hátterét. Kérem, engedjék meg nekem, hogy mielőtt részletesebb, a termékenységet mélyebben ismertető témákba fognék, még egy dolgozat erejéig maradjak az alapoknál. Ugyanis a megfelelő fertilitási mutatók és kielégítő szaporodásbiológiai mérőszámok eléréséhez elengedhetetlen az embrió befogadására alkalmas egészséges anyaméh biztosítása.

Az itt leírtak egyértelmű értékelhetősége érdekében szeretném az involúció fogalmát a mondanivalóm szempontjából kissé körbejárni. Az involúció szorosabb élettani, funkcionális-anatómiai értelemben az anyaméh ellés utáni fiziológiás visszaalakulását jelenti, melynek során ismételten alkalmassá válik az embrió befogadására, táplálására és a vemhesség fenntartására. Tágabb értelemben véve jelöl egy szaporodásbiológiai időszakot is (puerperium), melynek során a petefészek (és természetesen fensőbb szabályozó mechanizmusok) ellés utáni ciklusba lendülése is megtörténik. Tovább szélesítve a kört komplex élettani folyamatok alapvető végbemenetelét befolyásoló termelési időszakot is jelöl. Utóbbi egyébként egyes rendszerekben komplex tartástechnológiai-, takarmányozási tennivalók összességéként kezelik (fresh cow management). Véleményem szerint azonban a téma komplexitására tekintettel leghelyesebb az ún. tranzíciós időszak kifejezésben gondolkodni, ami egy 6 hetes időszakot, az ellést megelőző, illetve követő 3 hetet jelöl.

A tranzíciós időszak kritikus a következő laktációs tejtermelés, egészségi állapot és természetesen a reprodukciós sikerek szempontjából is. Ha csak szűkebb értelemben, a méhgyulladások kialakulása tekintetében gondolkodunk erről a periódusról, azt találjuk, hogy a megfelelő alapok lefektetése, azaz a körültekintő, preventív jellegű involúciós menedzsment sokkal több előnnyel és eredménnyel jár, mint a már kialakult problémák kezelése. Magyar kutatók vizsgálatai alapján kimondható, hogy a tehén puerperális méhgyulladásának (PM) előfordulási gyakorisága és súlyossága annál fokozottabb, minél több hajlamosító tényező

éri az állatot (*1. diagram*). Ilyen hajlamosító tényezők lehetnek ún. közvetlen hatások, amik ténylegesen az ellés időszakában érik az állatot (nehézellés, ellési sérülések, magzatburok visszamaradás stb.), de lehetnek olyan közvetett tényezők is, ami az általános vagy a helyi ellenálló-képesség csökkenését idézik elő (pl. ketózis, ellési bénulás, csülökírha gyulladás), vagy „csak” csökkent takarmányfelvételt okoznak (tőgygyulladás, lázas betegség, túlsúfolt istálló). Itt tartom célszerűnek felhívni a figyelmet az elsőborjas tehenekre, ugyanis esetükben jóval gyakrabban számolhatunk involúciós szövődeményekkel. Gyakrabban fordul elő esetükben nehézellés, anyagforgalmi probléma, minek következtében ciklusba lendülésük is késedelmes lehet, továbbá amennyiben kevert fogadócsoportha helyezük őket, fokozott mértékben kell a hierarchiaharcokkal is megküzdeniük. A különféle méhgyulladások kontrollja vonatkozásában személy szerint a megelőzés pártján állok. Természetesen a kialakult eseteket a szakma szabályai szerint gyógykezeltetni kell, de a teendők tekintetében lehetőség szerint nem bonyolódniuk részletekbe, mivel az speciális állatorvosi- állategészségügyi feladat, továbbá rosszabb esetben pedig sajnos általában csak kármentés, más kifejezéssel élve a jéghegy csúcsa. Továbbá aláhúznám, hogy a magzatburok visszamaradás csupán az egyik megjelenési formája, más értelemben tünete a méhgyulladásoknak. Ennél itt sokkal többről van szó...

Sokkal inkább fontosnak tartom az előkészítésnek, magának az ellésnek és az involúció időszakának teendőit. A méhgyulladások kialakulása tekintetében a tehén egy „libikóka tetején táncol”. Egyik oldalról a bakteriális nyomással (esetleges méhfertőzések), másik oldalról az ellenálló-képességét csökkentő tényezőkkel kell megküzdenie. Ebben az ingatag helyzetben a legnagyobb segítséget a tranzíciós időszakban, igényeinek megfelelő biztosításával és az ellés körülményeinek optimális kialakításával tudjuk nyújtani számára. A teljesség igénye nélkül, csupán pár fontos eszköz a néhány rögeszmém közül.

Az előkészítés időszakában véleményem szerint a legelés egy igen hasznos támasza tud lenni az involúciónak. Az ember nem is gondolná, hogy akár díjugró lovakat megszágyenítő bravúrokra lehetnek képesek a rétre engedett fejős tehenek örömmel. A mozgás és a napfény javítja a fizikai állóképességet, a szervezeti szilárdságot, és az állatok kalcium anyagforgalmára is kedvezően hat. Hatásukra könnyebb, rövidebb lefolyású ellésre, jobb méhmotilitásra, gyorsabban eltávozó magzatburokra és méhtaralomra, valamint erősebb immunrendszerre számíthatunk.

Az elléssel kapcsolatban nem győzöm hangsúlyozni, hogy a szarvasmarha eredendően egy önállóan elleni képes állatfaj. Maga az ellető kifejezés is már félrevezető lehet, ugyanis a tehenet nem kell megellelni, hanem hagyni kell megellelni! Ellését szakszerűen, türelmesen felügyelni kell, továbbá biztosítani kell a nyugodt, higiénikus, „természetközeli” körülményeket. Tapasztalataim szerint a legkielégítőbb módszer a megfelelő férőhelyet, és stresszmentes környezetet biztosító kiscsoportos

elletőboxok alkalmazása, melyeket naponta ki kell almolni, a padozatát le kell fertőtleníteni és friss alommal kell ellátni. Természetesen szükség esetén be kell avatkozni az ellés folyamatába, de ha erre sor kerül is, akkor megfelelő körültekintés és legfőképpen kifogástalan higiénia mellett tegyük meg az esetleges sérülések, vissza nem fordítható elváltozások és a súlyos méhfertőzések megelőzése érdekében. Még egy fontos vesszőparipám az un. elletői füzet alkalmazása, amelybe minden ellés alkalommal be kell vezetni az elléssel kapcsolatos tudnivalókat, különös tekintettel azt, hogy ki volt az elletős, hány segítségre volt szüksége, elment-e a burok. Természetesen a méhgyulladások nemcsak a méh kedvezőtlen állapota miatt okoznak veszteséget, hanem önmagukban is közvetlenül befolyásolják a petefészek működését, továbbá hatásukra számos, akár visszafordíthatatlan szövődmény miatt jelentős termelési, és egészségi veszteség (pl. csülökírha-, ízületgyulladás, méhizomzat károsodás) éri az állatot és végső esetben selejtezéshez is vezethetnek. Az **1. táblázatban** látható annak a kísérletnek az eredménye, amely a méhgyulladásos és nem méhgyulladásos tehének különféle reprodukciós mutatóit hasonlította össze. Az egyik legfeltűnőbb különbség a kísérleti csoportok között az volt, hogy a méhgyulladásban szenvedő tehének esetében 10%-kal nagyobb arányban nem lehetett rektális vizsgálattal petefészek képletet tapintani. Ennek hatása, hogy az involúciós szövődménnyel rendelkező tehének első fertilis ivarzása (üzekedése is) késlekedni fog, továbbá a fogamzási esélye is lényegesen rosszabb lesz. Mindezek egyenes következménye a szervizperiódus növekedése és ezáltal a két ellés közötti idő megnyúlása. A fentiek alapján könnyen belátható, hogy a telep megfelelő reprodukciós teljesítményének eléréséhez biztosítanunk kell az állomány részére az optimális tartási, takarmányozási háttérrel a tranzíciós időszakban, amely természetesen nemcsak a sikeres reprodukció szempontjából alapvető. Továbbá elengedhetetlen a rendszeres, meghatározott időszaki

1. tábla: Reprodukciós mutatók méhgyulladások esetén

Mutató	Méhgyulladás van	Méhgyulladás nincs
Első termékenyítésig eltelt napok száma	80	75
Petefészek képlettel nem rendelkező egyedek aránya	35,2%	25,7%
Első termékenyítésből vemhesülők aránya	29,8%	37,9%
A pp. 120 napig vemhesültek aránya	33,5%	47,4%
Üres napok száma	150	122
Szaporodásbiológiai okból selejtezett egyedek aránya	6,7%	3,8%

LeBlanc et al., J. Dairy Sci., 2002. nyomán

kokban végzendő kontrollvizsgálatok (un. involúciós program) alkalmazása az elléstől számított 40-45 napon belül. Ennek a legfontosabb előnye az, hogy a már kialakult kóros állapotokat időben fel tudjuk deríteni és azokatt a leggazdaságosabban és leghatékonyabban felszámolni. Ezek az alkalmak az ellést követő 20. nap után pedig korai ciklusdiagnosztikai vizsgálatra is lehetőséget adnak, melynek során szintén megnyílik az út az adekvát beavatkozás felé.

A nagytejű holstein tehén sok-sok érdekes szakmai kihívást és felfedeznivaló újdonságot rejteget számunkra. A méhgyulladások, és az egyéb involúciós szövődmények, valamint az anyagforgalmi állapot, az emésztési zavarok és a különféle állategészségügyi kórformák közötti összefüggések kutatása nap, mint nap tölti meg a nemzetközi szakirodalmat, mozdul el az egyszerű elletői, magzatburok visszamaradások talaján mozgó elméletek taglalása felől, és helyezi új alapokra a globális szaporodásbiológiai felfogást. Tervezzük meg és készítsük el mi is az „alapot” a helyi adottságainknak megfelelően! Továbbra is kérem a Tisztelt Olvasót, hogy bármilyen kérdésével és témajavaslatával, vagy akár megjegyzésével bátran forduljon hozzám. Gondolkodjunk együtt!

GAZDAKÉPZŐ Kft.

5002 Szolnok-Alcsisziget, Keszeg út 15.
Tel./Fax: 56/420-895, 515-139 Telefon: 56/420-896
E-mail: info@alcsiredkft.t-online.hu

SZARVASMARHA (SERTÉS) INSZEMINÁTORKÉPZŐ

Elméleti képzés: Ideje: 4 hét, 2014. március 31-április 25-ig

Az elméleti és alapvető gyakorlati ismereteket ezalatt a 4 hetes bentlakásos kurzus keretében lehet megszerezni.

Oktatási díj: 220.000,-Ft/fő **Szállás (igény szerint):** 1.500,-Ft/fő/éj

Ebéd (igény szerint): 740,-Ft/ebéd

A reggeli és vacsora a közelben kedvező áron megoldható.

Szakmai gyakorlat: Ideje: 5 hét, 2014. április 28-tól – május 30.

Az üzemi gyakorlatot a jelentkezőknek kell megszervezni a saját maga által választott helyen. (Saját gazdaság is lehet) A szakmai gyakorlat végrehajtásáról a hallgató igazolást és naplót köteles vezetni a megadott szempontok szerint.

Konzultáció: Ideje: 3 nap 2014. június 02-04-ig (nem kötelező a részvétel)

3 nap vizsgakérdések összefoglaló áttekintése, tételek szerint.

A konzultáció költsége: 15.000,-Ft/fő (ÁFA-val)

Vizsga:

Gyakorlati vizsga: 2014. június 05.

Elméleti vizsga: 2014. június 06.

Vizsgadíj: 25.000,- Ft /fő (ÁFA-val)

ÉS HOLLAND MÓDSZERŰ

CSÜLÖKÁPOLÓ TANFOLYAMÁT

A tanfolyam szakmai vezetője:

Dr. Györkös István egyetemi magántanár

Tanfolyam helye:

Gazdaképző Kft. Szolnok, Keszeg út 15.

Tanfolyam ideje: 2014. március 17-21-ig

Oktatási díj: br. 70.000,-Ft/fő

Szállás (igény esetén): 1.500,- Ft / fő/éjszaka

Ebéd (igény esetén): 740,- Ft / fő /nap

Intézményünk és tanfolyamaink is felnőttképzésben akkreditáltak.

Tanfolyamok helye:

Gazdaképző Kft.

5002 Szolnok-Alcsisziget, Keszeg út 15.